

een aparte geschiedenis te schrijven. Dat doen wij niet – wij vatten samen en willen dan, het hoofdthema van ons werk in het oog houdend, vermelden dat aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog rubber en aardolie de belangrijkste Indische uitvoerproducten waren: naar de waarde gerekend, brachten zij bijna 40 en bijna 20% van de totale uitvoer op. Internationaal betekende de aardolie-uitvoer niet zo veel: nog geen 3% van de wereldproductie werd in Indië gewonnen (genoeg overigens om Japan bijzonder begerig te maken, de Indische wingebieden in handen te krijgen) – veel belangrijker was, internationaal, de plaats van de Indische rubber: meer dan een derde, 37%, van de wereldexport was uit Indië afkomstig. Hoger nog was Indië's aandeel aan de wereldexport van kinine: ca. 90%, van het aloude product peper: ca. 85% (ca. drie-kwart van de uitvoer was afkomstig uit de inheemse pepertuinen in de Lampongs) en van kapok (75%), lager waren die cijfers voor de producten van cocos- en oliepalmen: beide ca. 25%, voor thee: bijna 20%, voor tin: 17%, voor suiker: 11%, en voor koffie: 4%. Wie naar die uitvoer zag (anders dan in de tijd van de Compagnie en onder het Cultuurstelsel richtte hij zich tenslotte voor het overgrote deel: ca. vier-vijfde, op andere landen dan Nederland), concludeerde dat Nederlands-Indië een bij uitstek rijk koloniaal gebied was – in een land als Duitsland sprak men van 'das steinreiche Holland'; als 'steinreich' gold het door slechts één factor: het bezit van Indië.

★

Let men op de ontwikkeling van de voor de uitvoer bestemde productie, dan blijkt dat de eerste drie decennia van de twintigste eeuw een sterke groei te zien gaven. Hij werd door de Eerste Wereldoorlog afgeremd maar die periode had het voordeel dat, aangezien de verbindingen met Nederland moeilijk waren geworden, de ondernemers in Indië op eigen benen leerden staan. Het begin van de jaren '20 was een bloeiperiode, vooral door de stijging van de internationale grondstoffenprijzen, maar door de diepe economische crisis die zich in 1930 duidelijk ging aftekenen, werd het beeld radicaal gewijzigd. De vraag naar Indische exportproducten daalde en hun prijzen tuimelden: suiker en rubber tot een twintigste van de ca. 1925 bereikte top, copra en peper tot een tiende, thee tot een vijfde, tin tot een derde. Van 1930 af daalde de waarde van de totale export in luttele jaren tot een kwart, hetgeen ook samenhang